

SADRŽAJ

GREŠKE U REŠETKI	1
1. KLASIFIKACIJA GREŠAKA	3
1. 1. Tačkaste greške	3
1. 2. Linijske greške.	5
1. 3. Ravanske greške.	6
2. PRAZNINE	9
2. 1. Ravnotežna koncentracija praznina.	10
2. 2. Izvori i ponori za praznine	13
2. 3. Neravnotežna koncentracija praznina.	14
2. 4. Brzina kretanja praznina	14
2. 5. Brzina kretanja atoma	16
2. 6. Intersticijali	16
2. 7. Dipraznine i nakupine praznina	18
3. DISLOKACIJE I KLIZANJE	19
3. 1. Plastičnost kristala	19
3. 1. 1. Klizanje	20
3. 1. 2. Razloženo smicajno naprezanje	22
3. 1. 3. Kristalografija klizanja	23
3. 1. 4. Kritično razloženo smicajno naprezanje	25
3. 1. 5. Kriva ojačavanja kristala	26
3. 1. 6. Geometrijsko slabljenje.	27
3. 1. 7. Primarni sistem klizanja	27
3. 1. 8. Višestruko klizanje i sekundarni sistemi klizanja	27
3. 1. 9. Rotacija kristala.	29
3. 1. 10. Uticaj sistema naprezanja na plastičnost	31
3. 1. 11. Teorijsko kritično smicajno naprezanje	33
3. 2. Geometrija i kretanje dislokacija	35
3. 2. 1. Eksperimentalna potvrda dislokacija	35
3. 2. 2. Ivična dislokacija	37
3. 2. 3. Zavojna dislokacija	44
3. 2. 4. Kombinovane dislokacije.	47
3. 2. 5. Dislokacione petlje	50
3. 3. Elastične osobine dislokacija	54
3. 3. 1. Naprezanje oko dislokacija.	54

3. 3. 2.	Energija dislokacija	59
3. 3. 3.	Sila koja deluje na dislokaciju	61
3. 3. 4.	Savijanje dislokacione linije	62
3. 4.	Umnožavanje i pokretljivost dislokacija	63
3. 4. 1.	Frank-Readov izvor	63
3. 4. 2.	Umnožavanje dislokacija dvostrukim poprečnim klizanjem	64
3. 4. 3.	Bardeen-Harringov izvor	65
3. 4. 4.	Peierls-Nabarrovo naprezanje	66
3. 4. 5.	Uticaj orijentacije na Peierls-Nabarrovo naprezanje	68
3. 4. 6.	Uticaj temperature na Peierls-Nabarrovo naprezanje	69
3. 4. 7.	Pokretne dislokacije	70
3. 4. 8.	Podela dislokacija prema veličini Burgersovog vektora	72
3. 4. 9.	Brzina dislokacija	73
3. 5.	Reakcije dislokacija	75
3. 5. 1.	Reakcije paralelnih dislokacija koje se kreću po paralelnim ravnima	77
3. 5. 2.	Reakcije neparalelnih dislokacija koje se seku	79
3. 5. 3.	Razlaganje jedinične dislokacije na parcijalne dislokacije u pov-c-k metalima	81
3. 5. 4.	Greške u redosledu u pov-c-k metalima.	84
3. 5. 5.	Energija greške u redosledu	86
3. 5. 6.	Pokretljivost parcijalnih dislokacija.	87
3. 5. 7.	Reakcije paralelnih dislokacija u pov-c-k metalima koje se kreću po ravnima koje se ukrštaju	90
3. 5. 8.	Thompsonov referentni tetraedar	94
4.	DVOJNICI I DVOJNIKOVANJE	97
4. 1.	Deformaciono dvojnিকovanje	97
4. 2.	Kristalografija dvojnিকovanja	99
4. 3.	Stvaranje dvojnika	103
4. 4.	Rast dvojnika	104
4. 5.	Uticaj metalurških faktora na dvojnিকovanje.	106
4. 6.	Sistemi dvojnিকovanja	106
4. 7.	Dvojnici žarenja	108
5.	GRANIČNE POVRŠINE.	110
5. 1.	Pet stepeni slobode graničnih površina	110
5. 2.	Struktura i geometrija graničnih površina	111
5. 2. 1.	Granice dvojnika	111
5. 2. 2.	Granice subzrna	112
5. 2. 3.	Granice zrna	113
5. 2. 4.	Međufazne granice	115
5. 2. 5.	Antifazne granice	116
5. 3.	Energija i površinski napon graničnih površina	117
5. 3. 1.	Energija slobodne površine.	118
5. 3. 2.	Energija granice dvojnika.	119
5. 3. 3.	Energija granice subzrna i granice zrna	119
5. 3. 4.	Ravnotežni ugao između granica zrna i oblik zrna	121
5. 3. 5.	Uticaj energije međufaznih granica na raspored i oblik sekundarnih faza	122

5. 1. Kretanje granica zrna	125
5. 4. 1. Pokretljivost granica zrna	126
5. 4. 2. Uticaj rastvorenih atoma na pokretljivost granica zrna	127
5. 4. 3. Uticaj sekundarnih faza na pokretljivost granica zrna.	128
5. 4. 4. Uticaj temperature na pokretljivost granica zrna	129
5. 4. 5. Mehanizam kretanja granica zrna	129
DEFORMACIJA I OJAČAVANJE	131
6. DEFORMACIONO OJAČAVANJE KRISTALA	133
6. 1. Krive ojačavanja kristala	133
6. 1. 1. Uticaj orijentacije kristala	137
6. 1. 2. Uticaj kristalne rešetke	139
6. 1. 3. Uticaj temperature	140
6. 1. 4. Uticaj brzine deformacije	144
6. 1. 5. Uticaj energije greške u redosledu	146
6. 2. Termalne i atermalne komponente naprezanja	146
6. 2. 1. Teorijski model	147
6. 2. 2. Odnos termalne i atermalne komponente naprezanja.	148
6. 3. Dislokacioni mehanizam deformacionog ojačavanja	150
6. 3. 1. Dislokaciona substruktura	151
6. 3. 2. Dislokacioni mehanizam	155
6. 4. Zavisnost naprezanja od gustine dislokacija	158
6. 4. 1. Teorijski model	159
6. 4. 2. Eksperimentalni rezultati	159
6. 4. 3. Uticaj rasporeda dislokacija	161
7. DEFORMACIJA I OJAČAVANJE POLIKRISTALNIH AGREGATA	162
7. 1. Deformacija polikristalnih agregata	162
7. 1. 1. Nehomogena deformacija zrna	162
7. 1. 2. Deformacija zrna mehanizmom klizanja	162
7. 1. 3. Deformacija zrna mehanizmom uspinjanja-spuštanja dislokacija	165
7. 1. 4. Određivanje aktivnih sistema klizanja.	166
7. 1. 4. 1. Taylorov kriterijum	166
7. 1. 4. 2. Bishop-Hilov kriterijum	166
7. 1. 5. Srednji orijentacioni faktor	167
7. 1. 6. Krive ojačavanja polikristalnih agregata	169
7. 1. 7. Rotacija zrna pri deformaciji polikristalnih agregata	170
7. 2. Ojačavanje granicama zrna	171
7. 2. 1. Reakcije dislokacija sa granicama zrna	171
7. 2. 2. Hall-Petchova jednačina	171
7. 2. 3. Temperaturna zavisnost granice popuštanja	176
7. 3. Deformaciono ojačavanje polikristalnih agregata	177
7. 3. 1. Uticaj temperature	177
7. 3. 2. Uticaj veličine zrna	182
7. 4. Dislokaciona substruktura	184
8. DEFORMACIJA I OJAČAVANJE ČVRSTIH RASTVORA	187
8. 1. Reakcije dislokacija sa rastvorenim atomima	187

8. 1. 1.	Cottrellove atmosfere	188
8. 1. 2.	Elastična reakcija	188
8. 1. 3.	Energija veze	190
8. 1. 4.	Kondenzovane i razblažene atmosfere	192
8. 1. 5.	Drugi oblici elastične reakcije	193
8. 1. 6.	Električna, hemijska i geometrijska reakcija	193
8. 1. 7.	Uticao atmosfera na kretanje dislokacija	194
8. 2.	Izražena granica popuštanja	196
8. 2. 1.	Ludersovo izduženje	199
8. 2. 2.	Uticao veličine zrna na izraženu granicu popuštanja	201
8. 2. 3.	Deformaciono starenje	202
8. 2. 4.	Dinamičko deformaciono starenje	202
8. 3.	Rastvarajuće ojačavanje	207
8. 3. 1.	Faktor relativne veličine atoma	210
8. 3. 2.	Faktor relativne veličine modula elastičnosti	211
8. 3. 3.	Faktor relativne valentnosti	212
8. 3. 4.	Temperaturna zavisnost granice popuštanja	213
8. 3. 5.	Teorije rastvarajućeg ojačavanja	214
8. 4.	Deformaciono ojačavanje čvrstih rastvora	216
8. 4. 1.	Deformaciono ojačavanje kristala	216
8. 4. 2.	Deformaciono ojačavanje polikristalnih agregata	217
8. 5.	Dislokaciona substruktura	219
9.	TALOŽNO I DISPERZNO OJAČAVANJE	223
9. 1.	Reakcije dislokacija sa disperznim fazama	224
9. 2.	Početna reakcija dislokacija sa disperznim fazama	225
9. 2. 1.	Elastična reakcija	225
9. 2. 2.	Hemijska reakcija	226
9. 2. 3.	Disperzna reakcija	229
9. 3.	Dalja reakcija dislokacija sa disperznim fazama	233
9. 3. 1.	Elastična i hemijska reakcija	233
9. 3. 2.	Disperzna reakcija	233
9. 4.	Taložno i disperzno ojačavanje	235
9. 5.	Temperaturna zavisnost granice popuštanja	238
9. 6.	Deformaciono ojačavanje legura koje sadrže disperzne faze	239
PONAŠANJE DEFORMISANIH METALA PRI ZAGREVANJU	243	
10.	PROMENA ENERGIJE PRI DEFORMACIJI	245
10. 1.	Promena slobodne energije pri deformaciji	245
10. 2.	Mehanizmi promene energije pri deformaciji	245
10. 2. 1.	Zaostala elastična deformacija	246
10. 2. 2.	Greške u rešetki	246
10. 3.	Uticao metalurških faktora na energiju deformacije	247
10. 3. 1.	Procesni faktori	247
10. 3. 2.	Strukturni faktori	248
11.	OPORAVLJANJE	249
11. 1.	Ponašanje deformisanog metala pri zagrevanju	249

11. 1. 1. Oslobađanje akumulirane energije i promena osobina pri zagrevanju	250
11. 2. Mehanizam oporavljanja	252
11. 2. 1. Poligonizacija	254
11. 3. Promena osobina pri oporavljanju.	256
11. 4. Brzina oporavljanja	257
11. 5. Dinamičko oporavljanje	259
12. REKRISTALIZACIJA	262
12. 1. Mehanizam rekristalizacije	262
12. 2. Brzina rekristalizacije.	265
12. 2. 1. Uticaj vremena	265
12. 2. 2. Uticaj temperature	268
12. 2. 3. Uticaj deformacije	269
12. 3. Veličina rekristalisanih zrna	271
12. 4. Uticaj rastvorenih atoma na rekristalizaciju	274
12. 5. Uticaj sekundarnih faza na rekristalizaciju	275
12. 6. Dinamička rekristalizacija	278
13. RAST ZRNA	280
13. 1. Mehanizam rasta zrna.	280
13. 2. Brzina rasta zrna	282
13. 3. Maksimalna veličina zrna.	284
13. 4. Inhibitori za rast zrna.	284
13. 4. 1. Uticaj rastvorenih atoma na rast zrna.	285
13. 4. 2. Uticaj sekundarnih faza na rast zrna	285
13. 4. 3. Uticaj usmerene orijentacije na rast zrna.	286
13. 4. 4. Uticaj slobodne površine na rast zrna.	286
13. 5. Abnormalni rast zrna	287
TEKSTURA	291
14. TEKSTURA DEFORMACIJE.	293
14. 1. Mehaničko usmeravanje	294
14. 2. Obrazovanje teksture deformacije.	297
14. 3. Tekstura žice	298
14. 4. Tekstura valjanja	300
14. 4. 1. Tekstura valjanja pov-c-k metala	300
14. 4. 2. Tekstura valjanja prost-c-k metala.	304
14. 4. 3. Tekstura valjanja g-s-h metala	305
15. TEKSTURA ŽARENJA	306
15. 1. Obrazovanje teksture rekristalizacije	306
15. 2. Teorija orijentaciono zavisnog rasta zrna.	307
15. 3. Teorija orijentaciono zavisnog stvaranja klice	307
15. 4. Uticaj rastvorenih atoma i disperznih faza na teksturu rekristalizacije	308
15. 5. Obrazovanje teksture u procesu rasta zrna i sekundarne rekristalizacije	308
15. 6. Tekstura žarenja pov-c-k metala.	309
15. 6. 1. Tekstura rekristalizacije metala – kubna tekstura.	309

15. 6. 2. Tekstura rekristalizacije legura	310
15. 6. 3. Uticaj rasta zrna, disperznih faza i rastvorenih atoma.	312
15. 7. Tekstura žarenja prost-c-k metala	313
15. 7. 1. Niskougljениčni čelik – karoserijski lim	313
15. 7. 2. Legura železa sa silicijumom – transformatorski lim	315
16. UTICAJ TEKSTURE NA OSOBINE	317
16. 1. Ojačavanje teksturom	318
16. 2. Uticaj teksture na sposobnost oblikovanja limova dubokim izvlačenjem	319
PRILOZI	325
A. NAPREZANJE I DEFORMACIJA PRI JEDNOOSNOM ZATEZANJU	327
A. 1. Definicija naprežanja i deformacije	327
A. 1. 1. Komponente naprežanja u tački	327
A. 1. 2. Mohrov krug.	330
A. 1. 3. Važniji oblici naprežanja	333
A. 1. 4. Razlaganje naprežanja	336
A. 1. 5. Komponente deformacije u tački	338
A. 1. 6. Važniji oblici deformacije	340
A. 2. Ponašanje materijala pod uticajem naprežanja.	341
A. 2. 1. Linearno elastično ponašanje	341
A. 2. 2. Nelinearno elastično ponašanje	342
A. 2. 3. Neelastično ponašanje	342
A. 2. 4. Viskozno ponašanje.	343
A. 2. 5. Elastično-plastično ponašanje	343
A. 3. Linearno elastično ponašanje	343
A. 3. 1. Hookeov zakon	343
A. 3. 2. Konstante elastičnosti	344
A. 3. 3. Opšti Hookeov zakon.	345
A. 3. 4. Elastična energija	347
A. 4. Elastično-plastično ponašanje	348
A. 4. 1. Ispitivanje na zatezanje	348
A. 4. 2. Eksperimentalna kriva ojačavanja.	349
A. 4. 3. Nominalna kriva ojačavanja	349
A. 4. 4. Stvarna kriva ojačavanja	351
A. 4. 5. Brzina deformacionog ojačavanja	354
A. 5. Plastična nestabilnost.	355
A. 5. 1. Indeks deformacionog ojačavanja.	357
A. 6. Uticaj brzine deformacije	358
A. 6. 1. Nominalna i stvarna brzina deformacije	358
A. 6. 2. Uticaj brzine deformacije na naprežanje	359
A. 6. 3. Uticaj brzine deformacije na plastičnu nestabilnost.	359
A. 7. Faktori plastične anizotropije	361
B. STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA I POLARNA SLIKA	364
B. 1. Stereografska projekcija	364
B. 1. 1. Sfema projekcija	364

B. 1. 2.	Stereografska projekcija	366
B. 1. 3.	Wulffova mreža	369
B. 1. 4.	Standardna stereografska projekcija	370
B. 1. 5.	Standardni stereografski trougao	375
B. 1. 6.	Rotacija stereografske projekcije	376
B. 2.	Polarna slika	377
B. 2. 1.	Statistička orijentacija zrna	377
B. 2. 2.	Prikazivanje poznate teksture na polarnoj slici	377
B. 2. 3.	Određivanje idealne orijentacije poređenjem polarne slike sa standardnom stereografskom projekcijom	382
B. 2. 4.	Određivanje idealne orijentacije merenjem uglova na polarnoj slici	383
OPŠTA LITERATURA		385
INDEKS		389